

LA VERDA BAZO ...

HECTOR CAMPOS-CHIZ
CASILLA 231 RCH7-CURICO
CHILE

DECEMBRO '78

ĈILIA ESPERANTO ASOCIO

5

El 15 de Diciembre el mundo esperantista celebra el "Día de Zamenhof". Fecha que corresponde a su nacimiento en Bialystok, hoy ciudad polaca. **ĜILIA ESPERANTO-ASOCIO** (ĜESPA), haciendo eco de las palabras de Humphrey Tonkin, presidente de **UNIVERSALA ESPERANTO-ASOCIO** (UEA), y guiada por sentimientos de gratitud y reconocimiento al creador de **ESPERANTO**, ha querido adherirse a los miles y miles de esperantistas en este homenaje. Es por ello que en una forma muy resumida, daré a conocer algunos aspectos de la vida de este "Apóstol de la paz".

Creo, que si en la historia de la humanidad ha habido hombres cuya vida ha sido: noble, generosa, limpia, mereciendo el calificativo de vida ejemplar, sin duda que uno de ellos fué: **LAZARO LUIS ZAMENHOF**. Porque dentro de su modestia que lo distinguía, se ocultaba un espíritu pleno de idealismo. Virtud que lo guió a entregar a la humanidad el medio eficaz para unirla: un lenguaje común, neutral, el "idioma internacional **ESPERANTO**".

Desde niño, en su desdichada ciudad natal, palpó y sufrió en carne propia los terribles actos de injusticia, ocasionados en gran parte por el problema lingüístico imperante, pues aunque su población era mayoritariamente judía, la habitaban polacos, alemanes, lituanos, bielorrusos. De tal forma que ahí llegaron a hablarse alrededor de 6 idiomas.

" Pienso que si todos los hombres
hablasen un mismo idioma, se entenderían y serían menos malos."

Esto lo dijo una vez el pequeño Lázaro, y más tarde a dicha idea y a este pensamiento dedicó el resto de su vida. Pero ésta le presenta en toda su crudeza, nuevas experiencias que le enseñan que el problema de la paz no es tan simple. Y durante la primera guerra mundial, Zamenhof dijo:

" El único medio de lograr la paz, consiste en suprimir la causa principal de las guerras, como es el dominio de unos pueblos sobre otros "

Pero el amor de este idealista a sus semejantes, y en general a la humanidad, y el hecho de que la diversidad lingüística es una de las causas de discordia entre los hombres, se enraizaron tempranamente en su espíritu, formando en su mente el "germen" del esperanto y de la "interna ideo" del esperantismo.

Zamenhof fué de profesión, oftalmólogo, aunque su verdadera vocación era otra, y que su padre en absoluto compartía. Es más, quiso sacársela de su mente joven. Para ello aprovechó la ocasión en que Lázaro se encontraba en Moscú siguiendo sus estudios de medicina. Quemó los apuntes de su idioma que estaba conociendo. Pues para Marcos Zamenhof, su progenitor, pensar siquiera en la idea de un idioma internacional, era una verdadera locura. Sin embargo, a pesar de la amargura que se apoderó de su corazón, Lázaro nuevamente empezó el trabajo que se había propuesto. El apoyo que le brindó su madre contribuyó notablemente a que esta obra no se entorpeciera. Al publicar en 1887 su idioma, Zamenhof se encontró con muchos simpatizantes, quienes veían en este lenguaje un futuro distinto al que tuvo el volapük, ideado por el sacerdote alemán Schleyer. El volapük era complejo y su uso era casi exclusivamente en forma escrita. Oral era prácticamente nulo.

Hoy, a 119 años del natalicio de L.L.Zamenhof, unos 10 millones de personas hemos aceptado con agrado esta maravillosa herencia. Y de una u otra forma estamos desarrollando este elemento de la cultura. Haciendo del esperanto, lo que realmente es: una lengua viva, capaz de satisfacer todas las exigencias del pensar, de la comunicación y expresión artística.

Nuestra Asociación en Chile ha empezado a dar sus primeros pasos, y como es natural necesita de la vitamina adecuada para desarrollarse con éxito. Invito pues, a cada esperantista y a cada hombre que ve en el esperanto un gran futuro para la humanidad, a trabajar por esta noble causa que se ha propuesto **Ĝilia Esperanto-Asocio**, cultivar y difundir el idioma de Zamenhof en nuestro país y hacia el exterior, para que en un futuro no lejano se realice lo que Zamenhof escribió en el himno esperantista:

" Sur neŭtrala lingva fundamento, komprenante unu la alian,
la popoloj faros en konsento: unu grandan rondon familian."

C Ó M O S E A P R O V E C H A E L E S P E R A N T O /Cont./.
K I E L O N I P R O F I T A S E S P E R A N T O N /Daŭrigo/.

Tales organismos especialistas de alcance mundial
son, cronológicamente:

Tiaj tramondaj fakaj organizaĵoj estas, kronologie:

- 1906, Internacia Sciencia Asocio Esperantista/ISAE/. Sekcioj de Astronomio, Filologio, Geologio, Kemio, Matematiko k. Gestudentoj. Organo: "Sciencia Revuo".
- 1908, Universala Medicina Esperanto Asocio/UMEA/. "Medicina Internacia Revuo".
- 1909, Internacia Fervoĵista E-o. Federacio/IFEF/. "Internacia Fervoĵisto".
- 1910, Internacia Katolika Unuiĝo Esperantista/IKUE/"Espero Katolika".
- 1911, Kristana Esperantista Ligo Intern./KELI/."Dia Regno".
- ? , Bahaa Esperanto-Ligo/BEL/.
- 1918, Skolta Eo.-Ligo/SEL/."La Skolta Mondo".
- 1921, Kvakera Esp. Societo/KES/."La Kvakera Esperantisto".
- 1921, Sennacieca Asocio Tutmonda/SAT/."Sennaciulo" k."Sennacieca Rev".
- ?, Int.Ligo de Esperantistaj Radio-Amatoroj/ILERA/.
- ?, Internacia Eo.-Amikaro de Rotarianoj/IEAR/.
- 1938, Tutmonda Esperantista Junularo Organizo/TEJO/, Sekcio de UEA. "Kontakto", kvaronjara.
- 1948, Tutmonda Esperantista Jurnalista Asocio/TEĴA/.
- 1949, Veterana Eo.Klubo/VEK/."Informilo"de Int.Eo.-Muzeo, Vieno.
- 1949, Int.Ligo de Esperantistaj Instruistoj/ILEI/."Int.Pedagogia Rev".
- 1950, Ligo Int.de Blindaj Esperantistoj/LIBE/."Esperanta Ligo".
- 1958, Esperanta Ŝak-Ligo Internacia/ESLI/."Esperanta Ŝako".
- 1962, Ornitologia Rondo Esperant-Lingva/ORE/."La Mevo".
- 1963, Muzika Esperanto-Ligo/MEL/."Muziko".
- 1963, Int.Unuiĝo de Esperantistoj-Filologoj/IUEF/."Filologo".
- 1964, Eo.-Ligo Filatelista/ELF/."La Verda Lupeo-Fenikso".
- 1964, Int.Eo.-Klubo Aŭtomobilista/IEKA/.
- 1966, Int.Poŝtista k.Telekomunikista Eo.-As./IPTEA/."Interligilo".
- 1967, Int.As. de Bibliistoj k.Orientalistoj/IABO/."Biblia Revuo".
- 1969, Espermenso."Espepenso".
- 1970, Int.As.Monda Turismo/MT/."Esperanto-Turismo".
- 1974, Int.As.de Esperantistaj Matematikistoj/IAdEM/."Matematiko Translimen".

Jen kelkaj difinoj. gestudentoj:lernantoj de supera lernejo, de ĉiu sekso;fervoĵisto:persono kiu laboras ĉe fervoja entrepreno;dia:koncernante al Dio;skolto:scout;ŝako:ajedrez;poŝto:correo.

/Daŭrigota/.

Malgranda romano. Aŭtoro: Julio Baghy.

-Pesimista filozofio. Jes, Kat Jen havas pesimistan filozofion. Si estas juna, sana kaj malfeliĉa. Ho, moderna mondo, en vi la junaj knabinoj estas malfeliĉaj. Sed ĉu mi estas malfeliĉa? Mi, Nik Nek la juna, sana homo. Mi ne estas feliĉa. De urbo al urbo mi iras. Mi ne havas hejmon. Kiu amas min? Kiun amas mi? Mi amas la homojn, la homojn, sed... Ho, la homoj estas bonaj, sed...

Maldolĉaj frazoj iras en la kapo. Demandoj kaj respondoj. La grava objekto sur la muro parolas: tiki tak... tiki tak... Nik Nek aŭskultas ĝin... Tiki tak... tiki tak?! La grava objekto demandas. En Nik Nek respondas la koro: tik... tak... tik... tak.

-Kiu estas Kat Jen?... Mi ne scias... Dolĉa sekreto, sed ne en la skatolo... Dolĉa infano, pesimista malgranda oficistino... Kat Jen... Ĉi estas malfeliĉa... Kiu?... Kiu?... Ĉu ŝi estas la bela oficistino... la rozoruĝa laktoblanka fraŭlino?... Ho!... Jes, jes! Ĉi estas, mi scias, ŝi estas... Ŝi, la bela, la dolĉa, la malgranda...

Kaj Nik Nek havas junan varmon en la koro. La fantazio montras belajn bildojn kaj en la nokta silento parolas la gravaj objektoj.

-Tiki Tak?... Tiki tak?...

-Tak! Tak! Tak! Tak! Tak! Tak!... -respondas forte la koro kun malmoderna sed kun feliĉa melodio.

-o-

Estas mateno. Bub Destrat, la juna servisto de la kontoro Kapsenmon & Monenpoŝ, sidas ĉe la pordo de la antaŭĉambro. La bela uniformo faras lin feliĉa. Li havas gravan laboron. Li malfermas kaj fermas la pordon, salutas la gesinjorojn, kiuj venas en la kontoron kaj li prenas de ili la ĉapelojn. Li estas sekreta amiko de fraŭlino Kat Jen, kiu laboras ĉe la skribmaŝino en la granda ĉambro, kaj li estas sekreta malamiko de la sinjoroj direktoroj. Li havas simpatian al la bela oficistino, kiu donas bananon al li kaj li havas malsimpatian al la direktoroj, kiuj ne respondas al lia matena saluto. Ho, la direktoroj... Ili ne havas koron, ili ne havas harojn, ili ne havas kapon. Kion ili havas? Nur grandan apetiton. La kapo de la tuta kontoro estas sinjoro Mate Matik, la maljuna librotenisto, kiu laboras ĉe la kontorlibroj. Bub Destrat ŝatas lin. Li estas maljuna bonkora sinjoro, kiu respondas al lia matena saluto kaj donas malgrandan monon al li.

30a Datreveno de la DEKLARACIO DE HOMAJ RAJTOJ.

Ĉi-jare okazos la 30a datreveno de la Universala Deklaracio de Homaj Rajtoj, akceptita la 10an de decembro 1948. En tiu tago la Ĝenerala Asembleo de Unuigintaj Nacioj akceptis la Deklaracion sen kontraŭa voĉo, per 48 favoraj voĉoj kaj 8 sindetenoj.

La Deklaracio enhavas 30 artikolojn. La unuaj asertas la fundamentajn principojn de libereco, egaleco kaj rajto je vivo. Tiujn celojn pli klare priskribas la postaj artikoloj, kiuj malpermesas sklavecon kaj nehuman traktadon, kaj insistas pri difinitaj leĝaj rajtoj kaj protektoj.

Aliaj artikoloj rilatas al sociaj rajtoj, ekzemple al la rajtoj gediĝi kaj naski, libere esprimi opiniojn, voĉdoni, labori kaj ricevi edukon.

En unu kampo, tamen, oni povus akuzi UN-on mem, ke ĝi agas kontraŭ unu el la principoj de la Deklaracio. Laŭ la artikolo 2 la rajtoj kaj liberecoj listigitaj validas por ĉiuj "sen kia ajn diferencigo, ĉu laŭ raso, haŭtkoloro, sekso, lingvo, religio, politika aŭ alia opinio, nacia aŭ socia deveno, posedaĵoj, naskiĝo aŭ alia stato".

Kiam temas pri lingvo, ofte ŝtatoj-membroj akre kritikis UN pri ĝia diskriminacia sistemo de oficialaj kaj laboraj lingvoj. Tiu sistemo donas avantaĝon al la pli potencaj nacioj, kaj precipe al la angla kaj franclingvaj ŝtatoj. Eĉ kun ses oficialaj lingvoj, la plimulto el la delegacioj estas handikapita pro la neceso oficiale intertrakti en fremda lingvo; eĉ gravaj lingvoj kiel la germana, la hindia, la portugala kaj la japana ne estas oficialaj. Ŝajnas ke UN havas nenium klaran ideon kiel pritrakti ĉi tiun problemon. Raporto aperinta pasintjare ne sukcesis proponi solvon al tiu diskriminacia lingvo-politiko. Plia kresko de la nombro de oficialaj lingvoj estas nebla pro financaj kaj praktikaj kialoj.

Verŝajne la sola vojmontrilo direkte al justa lingvo-politiko ĉe UN estas la kreskanta interesiĝo pri la uzo de politika neŭtrala lingvo. En 1976 UN eldonis la Universalan Deklaracion en la internacia lingvo Esperanto, laŭdire la plej facila el ĉiuj lingvoj. Universala Esperanto-Asocio, lokita en Rotterdama, havas konsultajn rilatojn kun UNESKO, kiu ofte invitas ĝiajn reprezentantojn partopreni en ĝiaj kunvenoj de specialistoj, pri temoj rilataj al lingvaj problemoj.

Ĉi-somere oficiala reprezentanto de UNESKO vizitis la Universalan Kongreson de Esperanto, kiu okazis en Varna, Bulgario, por liveri personan mesaĝon de la Ĝenerala Direktoro de UNESKO, A.M.M' Bow.

5. Al expresar una traslación, se indica el lugar de llegada agregando n al término indicativo del lugar :

Kiam oni esprimas translokon, la alvenloko estas indikata per aldono de n al la vorto indikante la lokon :

- A dónde iromos ? - Debemos ir a casa . - Sí , (a) allí .

El conejo corrió a(debajo de)l matorral . Una paloma voló al techo .

- Kien ni iros ? - Ni devas iri hejmen . - Jes , tien .

La kuniklo kuris sub la vepron . Kolombo flugis sur la plafonon .

(Jen moralajo : Oni estas ie , oni translokas ion !).

6. Si se declara a) fechas , b) horas enteras a que ocurre algo , c) duraciones , d) veces ; omitiendo la preposición , se agrega n al ordinal o al sustantivo , según el caso :

Se oni deklaras a) datojn , b) entjerajnhorojn kie kio okazas , c) daŭrojn , d) fojojn ; forigante la prepozicion , oni aldonas n al la ordinala numero aŭ al la substantivo , laŭ la kazo :

a) Stgo., 15 de diciembre = Stgo., la 15an de decembro .

b) ... a las nueve = ... la naŭan .

c) Viajamos durante toda la noche ... = Ni vojaĝis la tutan nokton ..

... y nos detuvimos por cuatro horas = ... k.ni haltis 4 horojn .

d) Por tres veces = Tri fojojn .

Por sexta vez = La sesan fojon .

=o=

L A P A R O L O

La cerbo estas nekonata kavo ; sed la parolo dependas el nia volo kaj per la parolo ni povas influi nian cerbon . La transformado de la homaro plenumiĝas per intelektaj kreaĵoj , kiuj poste realiĝas en faktoj . Oni iniciatas novan ideon kaj ĉi tiu ideo , kiu unue devas barakti kontraŭ la realo , komencas flori k. frukti k. krei novan viv-koncepton .

Unue ni taksas la ideon nebla aŭ absurda ; poste , jam esprimita ĝi nin ŝajnas ebla kaj natura , kvankam supera ol niaj fortoj ; fine , niaj fortoj ekscitiĝas , atingas la altecon de la celo , kaj kelkfoje ĝin superas .

Ángel Ganivet .

=o=

H

halo	gran vestíbulo	hejti	Calentar/recinto/	homo	ser humano
halti	detenerse	hela	luminoso, claro	honti	avergonzarse
haro	pelo	helpi	ayudar	horloĝo	reloj
hasti	apresurarse	hepato	higado	hui	abuchear
haŭto	cutis	heziti	vacilar	hulo	casco
havi	poseer	hieraŭ	ayer		humana humanitario
haveno	puerto	hodiaŭ	hoy	humuro	humor, temple
hejmo	hogar	hoko	gancho	hundo	perro

I

ia	de alguna calidad	imponi	inspirar	respeto	inter	entre
ial	por alguna causa	impresi	o temor impresionar		intereso, interés, curiosidad	
iam	en algún tiempo	imuna	inmune		interezo	interés/\$/
ido	cachorro	ino	hembra	interpunkcio	puntuación	
ie	en algún lugar	indekso	índice	intesto	intestino	
iel	de algún modo	indulgi	dignarse	io	alguna cosa	
ien	a algún lugar	infano	niño	iom	un poco	
ies	de alguien	infero	infierno	iri	ir	
ignori	no hacer caso de	inko	tinta	iriso	iris ocular	
ili	ellas, ellos	inklina	propenso a	istempo	/tiempo/pasado	
imagi	imaginar	insulo	isla	iu	alguien, alguno	
impeti	abalanzarse	intenci	proponerse	izoli	aislar	

J

ja	ciertamente	jen	he aquí	juĝi	juzar	
jako	chaqueta	jen...jen...	ya...ya... ora...ora...	Julio	Jnio	
jam	ya	jes	sí	Julo	Viejo Pascuero	
januaro	enero	jeto	avión a chorro	juna	joven	
jaro	año	jogo	yoga	junio	junio	
je	prep. indeterm.	ju...des...	cuanto... tanta...:	jupo	falda	
jubili	gritar de alegría	juglando	nuez/fruta/	justa	equitativo, justo	
juski	escocer	juro	Derecho	juvelo	joya	

Ĵ

ĵaluzo	celos	ĵeti	lanzar	ĵurio	Jurado	
ĵaluzio	celosía, persiana	ĵigo	rompecabezas	ĵurnalo	diario/prensa/	
ĵamboreo	jamboree/Sc./	ĵongli	hacer malabares	ĵus	recién	
ĵaro	cántaro	ĵaŭdo	jueves	ĵudo	yudo/dep./	

K

kadro	marco	kalkano	talón	kampanilo	campanario	
kaĝo	jaula	kalsono	calzoncillo	kandelo	vela	
kaj	y	kambio	letra de cambio	kapo	cabeza	
kajero	cuaderno	kamero	cámara fot.	kapabla	apto, capaz	
kaĵoli	engatusar	kamizolo	camiseta	kapelo	capilla.	